

ITINERÀNCIES VISIBLES

“ITINERÀNCIES VISIBLES”

GUIA PEDAGÒGICA PER TREBALLAR L'EMPATIA I EL RESPECTE CAP A LES PERSONES MIGRANTS I REFUGIADES, A PARTIR D'UN PROJECTE FOTOGRÀFIC.

1. INTRODUCCIÓ
2. OBJECTIUS DE LA GUIA
3. GLOSSARI
4. PRESENTACIÓ DE MATERIALS
 - 4.1. La mostra fotogràfica
 - 4.2. Como podem treballar aquests materials?
5. METODOLOGIA I DINÀMIQUES UTILITZADES EN EL PROJECTE
6. BIBLIOGRAFIA

UN PROJECTE DE

AMB LA COL·LABORACIÓ DE

AMB EL SUPORT ECONÒMIC DE

1. INTRODUCCIÓ

Itineràncies Visibles és un projecte de fotografia que busca fer visibles els diferents camins, lluites i motius per migrar, així com també les barreres que s'imposen en aquests trajectes. La iniciativa ens apropa a les persones que, per diferents motius, han arribat a Barcelona, als seus drets i a la importància que té l'empatia, el respecte i el tracte que els hi donem.

Durant el procés vam treballar amb un grup de 15 joves de 4t d'ESO del Centre educatiu FEDAC Sant Andreu, els quals han participat en un treball de sensibilització, formació, debat i creació conjunta al voltant dels moviments migratoris, el refugi i la identitat. La proposta ha estat dinamitzada per elParlante junt amb la fotògrafa Eva Parey, i s'ha emmarcat en el projecte "El Camí dels Refugiats", liderat pel mateix centre educatiu.

Web del projecte:

<http://itinerancies-visibles.elparlante.es/es/itinerancies-visibles-2/>

2. OBJECTIUS DE LA GUIA

- Reflexionar entorn la migració i el refugi
- Prendre consciència de la possibilitat de treballar temàtiques socials mitjançant l'art de la fotografia.

Nivell recomanat: Secundària

3. GLOSSARI

Aquests són alguns dels conceptes que han estat presents en els tallers:

Interculturalitat

Davant del multiculturalisme, la interculturalitat comparteix la seva preocupació per la diferència, però es distancia en tant que valora la individualitat com a base per a l'expressió de la diferència, i no només la comunitat o el grup cultural de procedència.

Concretament, es poden identificar tres principis sobre els que es sustenta l'enfocament interculturalista (Giménez, Malegini, 2000):

Principi de igualtat: El primer principi parteix de la premissa que per avançar en la interculturalitat és imprescindible que prèviament hi hagi un context de respecte a uns valors fonamentals i democràtics i de promoció de la igualtat real dels drets, deures i oportunitats socials de tots els ciutadans i ciutadanes. Per tant, avançar cap un multiculturalisme real exigeix en primer lloc l'existència de polítiques ambicioses a favor de l'equitat i contra les situacions d'exclusió i discriminació, especialment les relacionades amb l'origen i les diferències culturals dels ciutadans.

Principi de reconeixement de la diversitat: El segon principi fa referència a la necessitat de reconèixer, valorar i respectar la diversitat entesa en un sentit ampli. Però aquest principi va més enllà de la simple contemplació o tolerància passiva, i posa l'accent en la necessitat de fer un esforç per aprofitar les oportunitats que es deriven de la diversitat socio-cultural. Oportunitats vinculades a l'enriquiment cultural però també a l'àmbit econòmic i social.

Principi d'interacció positiva: El tercer principi és el que defineix pròpiament l'enfoc interculturalista i el que el diferencia d'altres plantejaments com el multiculturalista. Es tracta del principi d'interacció positiva o d'unitat en la diversitat. A partir del reconeixement de les diferències cal posar èmfasi en els aspectes comuns i compartits que ens uneixen a tots els ciutadans i ciutadanes. La convivència es treballa en la quotidianitat i per això és important que paral·lelament a les polítiques socials i de promoció de la igualtat de drets i deures, estimulem el contacte, el coneixement mutu i el diàleg com a via per reforçar aquesta esfera comú i el sentiment de pertinença que és el ciment de la cohesió. La convivència intercultural ha de ser viscuda amb normalitat per part de tothom i en totes les esferes socials i urbanes.

Prejudici

Un prejudici és una actitud hostil i desconfiada amb alguna persona que pertany a un col·lectiu, simplement a causa de pertànyer a aquest grup (Allport, 1954). El prejudici és una actitud i com a tal, presenta una combinació de sentiments o emocions, inclinacions a actuar i creences anomenades.

Estereotip

Estan en tots els grups socials i no són ni negatius ni positius per si mateixos. Són atribucions generalitzades de determinades característiques d'alguns membres d'un grup al seu conjunt. S'atribueixen qualitats a una persona com a membre d'un grup i no se la jutja per la seva individualitat (Myers, 1995). L'estereotip com a creença pot portar al prejudici com a actitud i això al seu torn pot portar a la discriminació com a forma de comportament.

Rumor

És un missatge breu, espontani i de tipus oral que s'estén amb rapidesa i causa un impacte gairebé sempre negatiu en l'entorn. Té la pretensió de ser real i pot ser utilitzat per qualsevol mitjà de comunicació formal o informal. Adopta la forma de prejudici, propaganda o falsa informació o notícia.

Refugiat/da

Un refugiat (segons defineix a l'article 1A de la Convenció de 28 de juliol de 1951 relativa a l'estatut dels refugiats de les Nacions Unides) és una persona que es troba fora del país d'on n'és originari, o bé on hi resideix habitualment, a causa d'un temor fonamentat de persecució per raons d'ètnia, religió, nacionalitat, pertinença a un grup social o opinions polítiques, i que no pot o no vol reclamar la protecció del seu país per a poder tornar-hi.

Sol·licitant d'asil

Un sol·licitant d'asil és una persona qui sol·licita el reconeixement de la condició de refugiat i la seva sol·licitud encara no ha estat avaluada en forma definitiva. A través de procediments apropiats, els sistemes nacionals d'asil determinen si els sol·licitants d'asil qualifiquen per l'estatut de refugiat o alguna altra forma de protecció internacional. Els que no qualifiquin poden ser retornats als respectius països d'origen.

Moviments migratoris

Desplaçaments de població des d'un territori a un altre. Implica canvi de residència temporal o permanent.

Migració laboral

En aquest tipus de migració, les persones es traslladen per ocupació. En les polítiques de migració laboral s'apliquen criteris econòmics estrictes basats en requisits laborals del país en qüestió. A la UE, cada vegada hi ha més països que opten per les polítiques d'immigració basades en punts per encoratjar únicament el treball altament qualificat. A més, alguns països estan intentant restringir l'influx de mà d'obra poc qualificada de països que no pertanyen a la UE.

Reagrupació familiar

Procés mitjançant el qual els familiars separats per migració forçada o voluntària es reuneixen novament, ja sigui al país d'origen o en un altre país. Quan la reagrupació familiar es porta a terme en un país que no és el d'origen, sovint l'estat posseeix facultats discrecionals per admetre a aquesta família.

Migració econòmica

La migració econòmica s'utilitza indistintament amb el terme migració laboral; però, aquest terme té un sentit més ampli i pot comprendre la migració amb el propòsit de millorar la qualitat de vida en termes socials i econòmics.

Racisme

Valoració generalitzada i definitiva de diferències reals o imaginàries, en profit de la part acusadora i en detriment de la seva víctima, amb la finalitat de justificar privilegis i agressions, (Albert Memmi). Cal destacar que l'estructura amb la que funciona el racisme s'exerceix des d'una posició de privilegi a una altra minoritzada.

4. PRESENTACIÓ DE MATERIALS

4.1. La mostra fotogràfica

Aquesta mostra fotogràfica realitzada un grup de joves de 4t d'ESO del Centre Educatiu FEDAC Sant Andreu, visibilitza la història i trajectòria de diferents persones d'arreu del món que viuen a Barcelona.

La mostra completa es pot veure a :

<http://itinerancies-visibles.elparlante.es/ca/el-resultat/>

Fernando (Equador). Barcelona, 2006

Amb 32 anys es va veure obligat a emigrar per culpa dels problemes econòmics a casa seva. Va aprofitar l'oportunitat de venir gràcies a un conveni entre Espanya i l'Equador. En aquell moment, va haver de viatjar sol, sense els fills ni la dona, i encara que van ser uns mesos molt durs, més tard ells també van arribar a Barcelona. Li agradaria molt tornar al seu país per estar amb tota la seva família i gaudir del clima d'allà. L'únic record que li queda és aquesta samarreta de l'Equador.

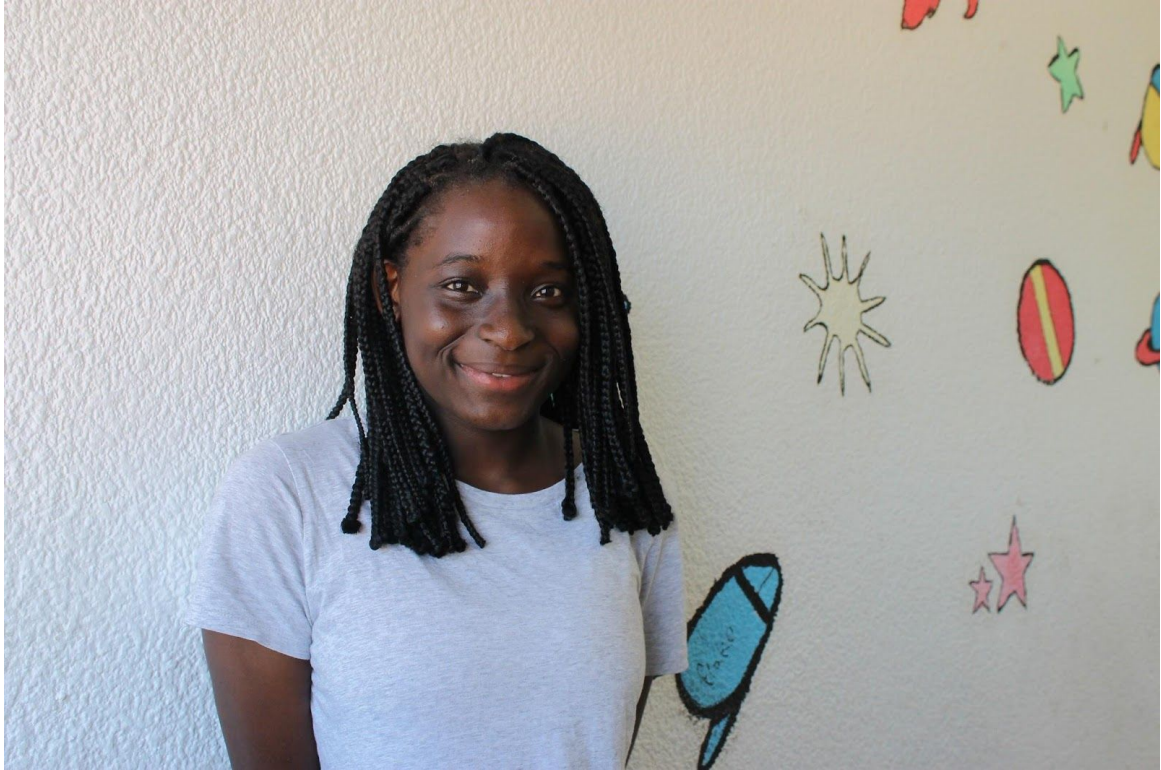
Foto i relat de Mireia Pagès

Alfredo Sistilli (Argentina). Barcelona, 1995

Per qüestions econòmiques no va poder acabar els estudis universitaris i va decidir començar a treballar a temps complet, època en la qual va tenir dos fills. Quan va esclatar la crisi a l'Argentina, es va mudar a Itàlia per reunir-se amb tots els seus familiars. Després de separar-se, va emigrar a Barcelona i no va tenir problemes en l'acollida. Un cop aquí, va néixer el seu tercer fill, tornant així a crear una família. Se sent orgullós d'haver pujat el fill en un entorn estable. No tornaria mai enrere, encara que els seus millors records estan a l'Argentina.

Foto i relat de Giselle Vila

Ramona Mikue Ondo (Guinea Equatorial). Barcelona, 2005

És una noia que va emigrar quan tenia sis anys per voluntat dels seus pares, perquè creien que aquí podria aconseguir un futur millor. Emigrar va suposar-li una pèrdua de llibertat, a Guinea sortia quan volia i coneixia tothom, i en canvi aquí tot li era desconegut. Encara que no li van deixar triar el seu futur, té bona relació amb els seus pares. Actualment viu a Ciutat Meridiana amb la seva àvia, s'hi troba bé, aquí, per bé que a vegades se sent discriminada pel seu color de pell. Va ser un canvi molt dur, però per sort va fer amics amb facilitat i va ser molt ben acollida al Centre Cruïlla Salesians Sant Jordi, al qual li té molta estima.

Foto i relat de Marta Llurba

Yezid Arteta (Colòmbia). Barcelona, 2006

Líder del moviment estudiantil del país, va entrar a la guerrilla de les FARC i va ser capturat dotze anys després en un combat amb l'exèrcit. La premsa va ser el seu únic contacte amb la realitat durant 3.662 dies. Quan va sortir de la presó, va decidir renunciar a les armes i, després de viure l'assetjament per part del govern colombià, va haver de venir a Espanya per raons de seguretat. Des de llavors no ha vist els seus fills, amb els quals manté contacte per telèfon i videotrucada. Ha col·laborat en el procés de pau a Colòmbia des de l'Escola de Cultura de Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Foto i relat de Núria Simarro

Dani Gómez i Alex Gómez (Rússia). Barcelona, 2004-2007

En Dani i l'Alex són dos nens procedents de Rússia i actualment viuen a Barcelona. Primer va arribar en Dani i tres anys després va venir l'Alex. Eren tan petits que realment no podien valorar la nova situació ni comparar-la. Avui dia ja són més grans i diuen que estan molt contents amb la seva família. Des del primer moment tots els van acollir amb molt d'afecte i amor. Valoren molt la seva vida actual i fan la seva rutina amb total normalitat, com qualsevol nen de la seva edat.

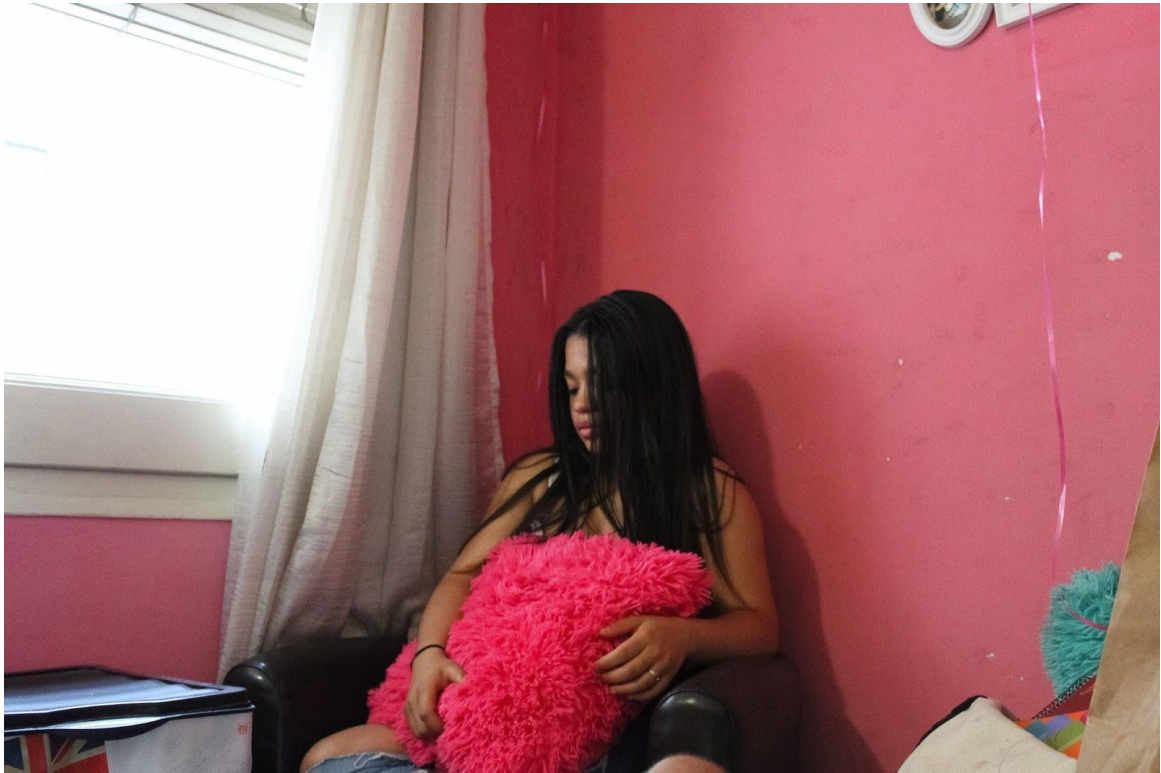
Foto i relat de Victoria Morales

Ana Cuenca Martín (Màlaga). Barcelona, 1970

Per motius econòmics va haver d'emigrar amb el seu marit i el seu fill. El canvi li va resultar difícil, ja que va deixar a Màlaga tota la seva família, però ho va acceptar de la millor manera possible. La seva arribada va ser molt bona, es va sentir acollida des del primer moment a la casa on va viure fins que va poder pagar un pis. La seva relació amb la ciutat andalusa va continuar sent igual, ja que sempre que podia es comunicava amb els seus pares a través de cartes, encara que troba a faltar les seves germanes.

Foto i relat de Nayra Ureña

Alisha Jerez (República Dominicana). Barcelona, 2013

Va passar una infància feliç a Santiago, al costat de la seva àvia i els seus cosins. Mentrestant, la seva mare treballava a Suïssa, però un bon dia va decidir traslladar-se a Espanya amb la intenció de tenir més estabilitat i poder trobar-se amb tota la seva família a Barcelona, incloent-hi l'Alisha. Moure's va ser molt dur per a l'Alisha, però desitjava poder estar amb la seva mare. Els primers dies a Barcelona els va viure amb molta incertesa perquè no sabia si s'adaptaria bé a la seva nova vida. Ara és feliç, encara que una part del seu cor segueix estant a Santiago.

Autoretrat i relat

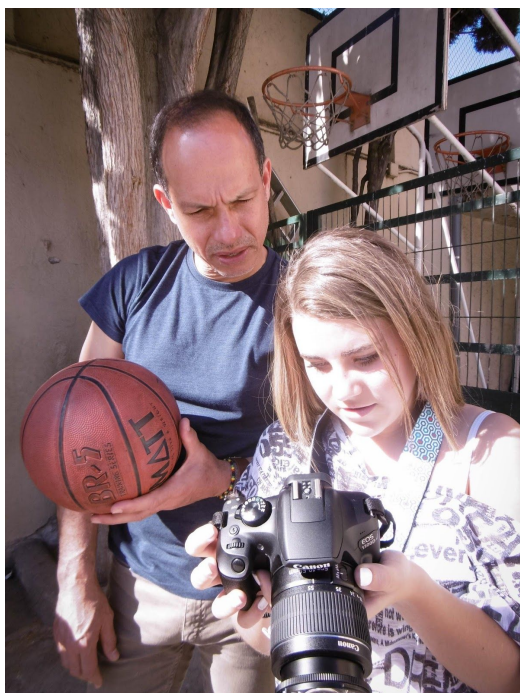
4.2. Com podem treballar aquests materials?

Les fotografies resultants del projecte es poden treballar de dues maneres:

4.2.1. Comparació amb altres fotografies de persones migrades i/o refugiades als mitjans de comunicació

Les fotografies que van realitzar els i les alumnes van tenir lloc al final del projecte. En aquest procés artístic vam realitzar tallers de sensibilització i un d'ells va ser sobre la mirada del fotògraf/a. En aquest sentit, cal destacar que sovint els mitjans de comunicació ofereixen una imatge d'inferioritat de les persones migrades i refugiades afavorint que la gent els tracti amb condescendència i paternalisme. Això succeeix en ocasions amb la publicitat que ofereixen les ONGs que transmeten que "hem de salvar" a les persones empobrides. Aquest efecte es pot aconseguir per exemple amb el punt de vista de la fotografia. Per això, vam treballar, com des de l'estil i la tècnica podem oferir una visió que dignifiqui a la persona que fotografiem i establir amb ella una relació horitzontal.

Així doncs, oferim unes preguntes a traslladar a l'alumnat per debatre sobre l'ètica foto periodística:

ABANS DE REALITZAR UNA FOTOGRAFIA O GRAVAR UN VÍDEO

- Estem envaint la privacitat d'algú?
- Aquest moment privat de dolor i patiment requereix ser contemplat pels lectors/es i telespectadors/es?
- Treballar a una distància que no sigui obstructiva sobre les víctimes?
- Prenem les nostres decisions amb sensibilitat?

ABANS DE REALITZAR UNA FOTOGRAFIA O GRAVAR UN VÍDEO

- Estem perpetuant estereotips?
- Estem dignificant les persones que fotografiem?
- Estem exposant punts de vista poc populars o aquells que habitualment no es tenen en compte?
- Estem mantenint una relació horitzontal amb els subjectes?

I ABANS DE PUBLICAR:

- Necessito més informació sobre fets i contextos?
- Quin és el valor informatiu de la imatge?
- Quines són les motivacions per a publicar la foto o vídeo?
- Qui se sentirà ofès/a?
- Com reaccionaria si fos jo mateix/a qui aparegués a la imatge?
- Hi ha alguna alternativa per mostrar la mateixa informació amb claredat?
- Quines són les possibles conseqüències d'utilitzar la fotografia?

4.2.2 Animar a l'alumnat a realitzar un treball fotogràfic amb una persona migrada i/o refugiada

Abans de realitzar la fotografia és important que hi hagi un apropament entre la persona que fotografia i la fotografiada. Per això, podem realitzar una petita entrevista per poder aprofundir una mica més en la seva vida i així realitzar la fotografia amb més confiança i sabent què volem captar de la seva essència.

5. METODOLOGIA I DINÀMIQUES UTILITZADES EN EL PROJECTE

a) Sensibilització + crítica mediàtica

El projecte "Itineràncies Visibles" es va realitzar a FEDAC Sant Andreu. En aquest centre portaven un llarg recorregut treballant la temàtica de migració i refugi en el marc del projecte "El camí dels refugiats". Donat que el llenguatge audiovisual resulta molt atractiu per als i les joves i adolescents, com a entitat especialista en educació, recomanem utilitzar aquesta eina per a treballar la sensibilització. Els mitjans de comunicació representen un agent socialitzador que influeix en les nostres conductes i ideologies. Crear debat sobre els missatges que rebem des dels mitjans és una bona manera de crear un pensament i esperit crític.

b) Dinàmica per a treballar la migració i refugi

EL REFUGI
Duració: 20 minuts
Objectiu: <ul style="list-style-type: none"> - Empatitzar amb l'exclusió en tant que sentiment de les persones refugiades - Reflexionar sobre estereotips: classisme, racisme, lgtbifòbia...
Metodologia: <p>La dinamitzadora proporciona a cada membre del grup una situació hipotètica que ells han de solucionar. Se'ls informa que s'ha produït un desastre nuclear i que l'únic refugi atòmic que està obert només queden cinc places. Ells/es han d'interpretar cada rol decidint a qui trien i per què. Quan ja hagin decidit quines cinc persones entren, han de reflexionar sobre els estereotips presents en la societat.</p>
Necessitats: <p>Els perfils retallats, crear-ne tants com alumnes</p>

Una noia que treballa de prostituta, 24 anys	Una metgessa trans de 50 anys	Una gitana de 20 anys	Un nen de 10 anys	Un enginyer de 40 anys
Una estudiant del Marroc de 18 anys	Un professor de 65 anys	Una dona de 55 anys que treballa en el sector domèstic		Un infermer de 30 anys que va en cadira de rodes
Un violinista de 40 anys drogoaddicte	Una advocada de 35 anys	Un sacerdot de 75 anys	Una nena de 12 anys amb Síndrome de Down filla de l'advocada	
Un físic de 20 anys que només acceptaria entrar al refugi si porta una pistola		Un músic homosexual de 25 anys	Una dona de 30 anys lesbiana que té atacs d'epilèpsia	

c) Dinàmica per a crear un ambient d'escolta, cura i atenció grupal

PASSEJADA AMB DESMAIS
Duració: 15 minuts
<p>Objectiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Estar atents i atentes al que passa al nostre voltant - Cuidar el grup
<p>Metodologia:</p> <p>Assignem a cada alumne un número, hi haurà grups de 3-4 persones que tindran el mateix número. La dinamitzadora donarà el senyal perquè els i les participants vagin passejant per la sala sense rumb fix, de cop i volta nomenarà un nombre i totes aquelles persones que tenen aquesta xifra assignada simularan 1 desmai. La resta de companys han d'estar atents al que passa a la sala ja que entre tots i totes han d'evitar que alguna de les persones arribi a caure a terra.</p>

d) Joc Fronteres Invisibles

Projecte "Fronteres Invisibles" realitzat pels Truc 2 de l'[Agrupament Escolta i Guia Rudyard Kipling](#).

Joc de taula "Fronteres Invisibles" Truc 2 de l'AEiG Rudyard Kipling

Duració: 2 hores

Objectiu:

- Posar-se a la pell de persones migrades que volen aconseguir el permís de residència.
- Crear consciència sobre les dificultats que pateixen les persones migrades en arribar a Espanya i tot el procés que viuen per aconseguir el permís de residència.

Com podem sol·licitar aquesta activitat?

Es pot contactar amb ells mitjançant el correu electrònic truckipling@gmail.com o bé per la pàgina de Facebook [Truc 2 Kipling](#). El material el proporcionen els mateixos Truc.

6. BIBLIOGRAFIA

D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials (2016). [Guia pràctica per a l'agent antirumors](#). Programa BCN Interculturalitat, Ajuntament de Barcelona.

Dussel, Enrique (1994). [1492 : el encubrimiento del otro : hacia el origen del mito de la modernidad](#). Colección Académica no. 1.

"Alfabetización Mediática e Informativa: currículum para profesores", realizada de manera conjunta por las oficinas de la UNESCO en La Habana, Quito y San José, fue presentada en el marco del I Congreso de Centroamérica y el Caribe sobre medios de comunicación, personas menores de edad y jóvenes: "Alfabetización informativa y mediática", que tuvo lugar del 4 al 6 de septiembre en la Universidad de Costa Rica.

IOM Glossary on Migration (2004)

6.1. Recursos per a treballar amb alumnat de Primària, Secundària i Batxillerat

D-CAS, Col·lectiu d'Analistes Socials (2016). [Guia pràctica per a l'agent antirumors](#). Programa BCN Interculturalitat, Ajuntament de Barcelona.

[Portal Paula, recursos educativos sobre el tema de los refugiados](#)

[Entrevista a Sirin Aldbi Sibai sobre feminismes islàmics \(2016\)](#).

6.2. Recursos en línia

<http://personasqueemueven.org/>

https://www.es.amnesty.org/unidades-didacticas/derechos-humanos-personas-en-movimiento/guia_didactica.shtml

<http://portalpaula.org/ca/esto-es-epd/>

<http://portalpaula.org/ca/recursos-educativos-refugiados/>

https://www.es.amnesty.org/unidades-didacticas/derechos-humanos-personas-en-movimiento/descargas/pdf/Guia-Didactica_Derechos-Humanos-de-las-personas-en-movimiento.pdf

<http://www.amnistiacatalunya.org>

Agraïments

Grup de joves participants:

Sara Àvila, Jordy Fernández, Neus Gràcia Tortosa, Alisha Jerez, Marta Llurba, Regina López, Lídia Martell, Victoria Morales, Mireia Pagès, Nuria Simarro Roldán, Andrea Ureña, Nayra Ureña, Isabel Vergara, Giselle Vila.

Equip docent:

Eduard Alvarez, (Professor de Plàstica) i Núria Almansa (Professora de Secundària, coordinadora del Projecte "El Camí dels Refugiats").

I un especial agraïment a les persones protagonistes de les fotos i relats:

Gerardo Ureña, Victoria Morales, Ana Cuenca Martín, Otilio Àvila Díaz, Agustina Rodríguez, Dani Gómez i Alex Gómez, Ramona Mikue Ondo, Yezid Arteta, Alfredo Sistilli, Rosa Amalia López, Fernando, Zhe Yang, Alisha Jerez i Jordy Fernández.

Un projecte realitzat per:

l'associació elParlante i la fotògrafa Eva Parey,

en col·laboració amb el Centre Educatiu FEDAC St Andreu,

i amb el suport econòmic del l'Ajuntament de Barcelona.

